

змін до Конституції України одним із перспективних шляхів посилення політичної відповідальності парламенту й уряду могло би стати призначення народних депутатів України на посади у Кабінеті Міністрів України виключно за умови призупинення ними на цей час виконання своїх депутатських повноважень.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення видів діяльності, які є сумісними із виконанням депутатських повноважень: проєкт Закону України від 21.05.2025 № 13304. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2906328>.
2. Рішення Конституційного Суду України від 04.07.2002 № 14-рп/2002. *Офіційний вісник України*. 2002. № 28. Ст. 1332.
3. Пояснювальна записка до проєкту Закону України від 21.05.2025 № 13304. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2906333>.

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології та
інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх
справ

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ОСНОВА КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Конституціоналізм має багатоаспектну правову природу. Тривалий час в Україні згадана проблематика перебуває у полі зору науковців. Як зазначають дослідники, конституціоналізм – це публічно-правова система конституційної організації сучасного суспільства на основі права, демократії та утвердження конституційно-правової свободи людини, змістом якої є конституція та конституційне законодавство, конституційні правовідносини, конституційна правосвідомість, конституційний правопорядок; функціонування цієї системи спрямоване на обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав і свобод людини [1, с. 127]. Вчені обґрунтовують також інші визначення конституціоналізму. Взагалі за результатами наукових досліджень сформувався кілька підходів щодо його розуміння. Уникаючи наукових дискусій з проблеми визначення конституціоналізму, зупинимось на питанні гендерної рівності, яка є невід’ємною його складовою.

В сучасних умовах проблематика гендерної рівності та недискримінації набули особливої актуальності для України, в тому числі у зв’язку з дією правового режиму воєнного стану.

Як слушно зазначила З. Кузнецова, в умовах надзвичайних та інших ситуацій, таких як воєнний стан, принципи та мета конституціоналізму залишаються незмінними, оскільки в будь-яких екстремальних ситуаціях утвердження конституційно-правової свободи людини та захист прав людини

є пріоритетом [2, с. 158]. Феномену конституціоналізму притаманний принцип гарантування прав, свобод та інтересів людини.

Звернемо увагу, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (ч. 1 ст. 64) [3].

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Але частина із конституційних прав і свобод, що передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції, не можуть бути обмежені навіть у згаданих умовах. Ці положення поширюються і на ст. 24 Основного Закону, яка встановлює, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом».

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям».

Отже, принцип гендерної рівності є конституційним.

На виконання положень Конституції України було прийнято Закон від 08.09.2005 «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [4]. Його метою є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Рівні права жінок і чоловіків – це відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі. У свою чергу рівні можливості жінок і чоловіків – рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків (ст. 1).

Відповідно до ст. 3 Закону основними напрямками державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидія насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримка сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганда серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької

діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Крім того, Закон заборонив дискримінацію за ознакою статі. При цьому не вважаються дискримінацією: спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини; обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом; різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом; особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я; позитивні дії.

Розроблено механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, закріплені суб'єкти та їх повноваження цій у сфері, а також суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

Також передбачено забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у громадсько-політичній сфері (наприклад, виборчому процесі, державній службі); соціально-економічній сфері (праця та винагорода за неї, підприємництво); сфері освіти та медіа (здобутті освіти та професійній підготовці, діяльності медіа). У цих напрямках держава має забезпечувати рівні права та можливості жінок і чоловіків.

У подальшому Закон України від 06.09.2012 «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [5] заборонив дискримінацію з боку державних органів влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, юридичних осіб публічного та приватного права, а також фізичних осіб. Дія зазначеного законодавчого документа поширюється на різні сфери суспільних відносин (ст. 4).

Зауважимо, що в кожній галузі законодавства закріплено принцип гендерної рівності.

Крім розглянутого, до інших нормативно-правових актів, що стосуються гендерних питань, відносяться Указ Президента України від 30 вересня 2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку «Україна на період до 2030»; Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»; Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 р. № 997 «Питання проведення гендерно-правової експертизи» та інші.

У свою чергу МВС України прийнято наказ від 28 травня 2021 року № 407 «Про організацію виконання заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства». На виконання зазначеного наказу, наприклад, у Національній академії внутрішніх справ схвалено План заходів на період 2021-2025 років. Фахівці академії постійно беруть участь у заходах з проблем гендерної рівності.

Враховуючи викладене, в Україні гендерна рівність, будучи основою конституціоналізму, гарантована на законодавчому рівні. У свою чергу суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері забезпечення рівних прав та

можливостей жінок і чоловіків, у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, повинні продовжити практику пропагування культури гендерної рівності, ненасильницької моделі поведінки, взаємоповаги та рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків між жінками та чоловіками.

Список використаних джерел:

1. Крусян А. Р. Тенденції сучасного українського конституціоналізму в умовах глобалізації. *Альманах права*. 2023. Випуск 14. С. 127-133.
2. Кузнєцова З. В. Сучасний український конституціоналізм: загальні засади та виклики сьогодення. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 3 (17). С. 154-164.
3. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр).
4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон від 06 верес. 2012 р. № 5207-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.

Калініченко Олександр Федосійович,
доцент кафедри права Київського
кооперативного інституту бізнесу і
права, кандидат юридичних наук,
доцент

УКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ І МУНІЦИПАЛІЗМ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА УМОВ ВІЙНИ

Повномасштабна збройна агресія РФ проти суверенної України актуалізує проблематику українського конституціоналізму. Адже, конституціоналізм є універсальним носієм теоретичної енергії конституційної демократії, основою парадигми конституційної практики, критерієм конституційності дій органів публічної влади та інших суб'єктів права. Український конституціоналізм, маючи вражаючу національну історію та сягаючи своїм корінням в західно-правову культуру європейського права та державотворення, став науково-теоретичним, ідеологічним підґрунтям практичного утвердження України як суверенної, незалежної, демократичної, правової, європейської держави. Саме такий розвиток українського конституціоналізму на основі найкращих традицій європейської політико-правової культури та європейських цінностей став однією з причин агресії РФ – держави-терориста (політичний режим якої є нацистським за своєю суттю і практикою та ідеологічно наслідує націонал-соціалістичний (нацистський) тоталітарний режим і є повною протилежністю ідеологій, теорій та практиці сучасного конституціоналізму) проти України, що